

جمهوری اسلامی ایران
وزارت جهاد کشاورزی

موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی،
اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

یادداشت سیاست‌گذاری اقتصاد و توسعه کشاورزی و روستایی

سال ۵ / شماره ۶۳ / ۱۴۰۳

۱۴۰۳/۰۲/۰۴

مطالب این شماره

ترویج زنجیره‌های ارزش پایدار و فراگیر برای
میوه‌ها و سبزیجات.....۲

ترجمه: مریم اردستانی

این موسسه با کمال احترام و سپاس، پذیرای نظرات ارزشمند خوانندگان
این اثر می‌باشد

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ شماره: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵-۱۵۸۱۵ کدپستی:
۱۵۹۸۶-۳۷۳۱۳

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir
<https://www.agri-peri.ac.ir>

عنوان خبر: ترویج زنجیره‌های ارزش پایدار و فراگیر برای میوه‌ها و سبزیجات

ترجمه: مریم اردستانی

منبع:

Santacoloma, P., Telemans, B., Mattioni, D., Puhac, A., Scarpocchi, C., Taguchi, M. and Tartanac, F. 2021. Promoting sustainable and inclusive value chains for fruits and vegetables – Policy review. Background paper for the FAO/WHO International Workshop on Fruits and Vegetables 2020. Rome, FAO. <https://doi.org/10.4060/cb5720en>

کد: PN-4-14030204-(94)

خلاصه متن خبر

تداوم سوء تغذیه و افزایش سطوح اضافه‌وزن و چاقی در سراسر جهان (با هزینه‌های اجتماعی مرتبط با آنها) نیازمند تغییر سیستم‌های غذایی به سمت رژیم‌های غذایی سالم است. میوه‌ها و سبزیجات اجزای کلیدی یک رژیم غذایی سالم هستند. با این حال، مصرف آنها بسیار کمتر از حداقل سطوح توصیه شده توسط سازمان بهداشت جهانی (WHO) است. این مصرف اندک به ویژه در کشورهای با درآمد کم و متوسط و در میان گروه‌های اجتماعی-اقتصادی کم‌درآمد در همه کشورها مشهود است.

این نوشتار با رویکرد زنجیره ارزش به تجزیه و تحلیل عواملی می‌پردازد که بر فراهمی و مقرون به صرفگی میوه‌ها و سبزیجات اثر می‌گذارد و توصیه‌های سیاستی بر مبنای دیدگاه‌های برگرفته از شیوه‌های خوب و تجارب زنجیره‌های ارزش داخلی و صادرات محور را ارائه می‌نماید.

تجزیه و تحلیل

تنها ۵ درصد از کل سبزیجات تولید شده در سراسر جهان و ۹ درصد میوه‌ها در سطح بین‌المللی مبادله می‌شوند. از این رو بیشتر میوه‌ها و سبزیجاتی که برای تامین سطوح مصرف توصیه‌ای مورد نیاز هستند باید از داخل تامین شوند. تجزیه و تحلیل روندهای فراهمی خالص محصولات تازه طی ۵۰ سال گذشته نشان می‌دهد که سطوح تولید فعلی (به جز

در برخی کشورهای خاص) الزامات مصرف توصیه‌شده را برآورده نمی‌سازند. بهره‌وری پایین، ضایعات و تلفات، مدیریت ضعیف پس از برداشت، زیرساخت‌های لجستیکی و بازاریابی ناکافی و تغییر اقلیم از جمله عواملی هستند که مانع توسعه پتانسیل بخش باغبانی می‌شوند. در همین حال، مصرف‌کنندگان کم‌درآمد در سراسر جهان با چالش‌های مربوط به مقرون به صرفگی میوه‌ها و سبزیجات مواجه هستند. قیمت محصولات تازه نسبتاً بالا بوده و معمولاً محیط‌های غذایی مساعدی برای مصرف میوه‌ها و سبزیجات توسط مصرف‌کنندگان ضعیف وجود ندارد. در عین حال، شهرنشینی سریع و ظهور طبقه متوسط با درآمدهای قابل تصرف رو به رشد در کشورهای کم‌درآمد و متوسط (درآمد)، تقاضا برای غذاهای سالم را افزایش می‌دهد؛ لذا فرصتی برای توسعه پایدار بخش میوه و سبزیجات فراهم می‌کند. سیاست‌های باز شکل‌دهی زنجیره‌های ارزش باید با هدف بهبود کارایی و در عین حال تضمین فراگیری بازیگران ضعیف و آسیب‌پذیر (از جمله مصرف‌کنندگان) در زنجیره و نیز پایداری زیست‌محیطی تولید باشد.

نمونه‌هایی از توسعه موفقیت‌آمیز زنجیره‌های ارزش صادرات محور در کشورهای نظیر شیلی و کنیا، درس‌های جالبی را برای توسعه سیستم‌های عرضه بین‌المللی و داخلی فراهم می‌آورد. در اولین گام دولت این کشورها بخش باغبانی را در اولویت قرار داده و فعالانه از آن حمایت کردند. در این راستا، چارچوب‌های نهادی را برای تقویت همکاری‌های عمومی و خصوصی ایجاد کردند، بودجه برای سرمایه‌گذاری (در زمینه ارتقاء بنادر، شبکه راه‌ها یا آزمایشگاه‌ها) تخصیص دادند، از تحقیق در زمینه فناوری یا شیوه‌های نوآورانه پس از برداشت (مانند بسته‌بندی یا ذخیره‌سازی سرد) حمایت کردند و کسب مهارت و شایستگی بالای تولیدکنندگان، کارگران و مدیران را عهده‌دار شدند. در شیلی، این حمایت‌ها به صنعت میوه و سبزیجات اجازه داد تا بر اساس سه استراتژی اصلی ارتقاء یابد: درک نیازهای بازار (با توجه به اینکه زنجیره ارزش خریدار محور است)، سرمایه‌گذاری در فناوری‌های مرتبط با افزایش ماندگاری محصولات تازه و توسعه خدمات حمایتی (مانند ارائه فناوری بسته‌بندی یا زنجیره سرد). بخش محصولات تازه شیلی تا سال ۲۰۱۰ بیش از ۴۵۰ هزار نفر را در تولید، بسته‌بندی و فرآوری استخدام نمود که معادل ۵ درصد از کل نیروی کار این کشور محسوب می‌شد.

به طور خلاصه مسیرهای متعددی برای بهره‌گیری از زنجیره‌های ارزش میوه و سبزیجات در جهت رژیم‌های غذایی سالم‌تر، فراگیری اجتماعی و پایداری زیست‌محیطی وجود دارد. در این بین، اشکال مختلف همکاری میان بازیگران بخش‌های خصوصی و دولتی مورد نیاز بوده و تبدلات میان اهداف محتمل است.

مداخلات در برخی حوزه‌های کلیدی بیشترین تاثیر را دارد. این احتمال وجود دارد که ترکیبی از مداخلات برای ایجاد محیط لازم برای سرمایه‌گذاری و نوآوری بازیگران بازار و در نتیجه ایجاد زنجیره‌های ارزش پایدار و فراگیر که غذای سالم را برای مصرف‌کنندگان فراهم می‌کند، مورد نیاز باشد. دو توصیه کلی وجود دارد. اول اینکه سیاست‌های راهبردی بخش باغبانی باید شامل ارائه پشتیبانی‌های فنی باشد. این سیاست‌ها باید دسترسی بازیگران به نهاده‌ها، زیرساخت‌ها و فناوری‌ها را بهبود بخشد. دوم، توسعه مشارکت‌های دولتی-خصوصی برای جلوگیری از مشکلات ناشی از راه‌حل‌های یک‌جانبه که به موجب آن بخش دولتی یا خصوصی بیشتر یا تمام بار را بر دوش می‌کشند، ضروری است. در واقع، شواهد نشان می‌دهد که رویکردهایی که به موجب آن بخش‌های خصوصی و دولتی رهبری را در بازه عملکردهای متفاوت اما مکمل بر عهده می‌گیرند، نتایج بیشتری به همراه دارند. بخش خصوصی باید نیروی محرکه در خلق ارزش باشد (تأمین تقاضا، ایجاد اشتغال، ارزش‌افزایی برای ذینفعان و به حداقل رساندن اثرات زیست‌محیطی). بخش دولتی نیز باید مروج و تنظیم‌کننده محیط کارآمد تجاری باشد (از طریق قانون‌گذاری، تأمین زیرساخت‌های عمومی، سیاست‌گذاری و تحقیق و توسعه).

توصیه‌های سیاستی

بر اساس نکات پیش‌گفته، توصیه‌های زیر در جهت ترویج

زنجیره‌های ارزش پایدار و فراگیر برای میوه‌ها و سبزیجات

پیشنهاد می‌شوند:

- انجام تحقیقات در راستای احیای انواع میوه و سبزیجات بومی، کم‌استفاده و نادیده گرفته شده به

آن اطلاعات فرآورده و برند محصول نیز درج می‌شود و با هدف تجاری‌تر صورت می‌گیرد.

کشورهای در حال توسعه که در تلاش برای ارتقاء صنعت باغبانی خود هستند، با چالش‌های بزرگی مواجهند؛ از جمله ناکافی بودن زیرساخت‌های لجستیکی (مانند جاده‌ها) برای بازاریابی کارآمد محصولات فاسد شدنی، فقدان سیستم‌های نظارتی برای ایمنی و کیفیت مواد غذایی و عدم وجود برنامه‌های آموزشی ثابت برای بهبود مهارت‌ها و شایستگی‌های نیروی کار.

در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، بازارهای عمده‌فروشی اصلی‌ترین مراکز خرده‌فروشی میوه و سبزیجات هستند؛ لذا اگر بتوان با مسائل سازمانی و حاکمیتی مقابله کرد، این بازارها می‌توانند به عنوان ابزار تحول عمل کنند. آن‌ها می‌توانند در سیستم‌های لجستیک نقش داشته باشند، مرکز اطلاعات تولید، منشاء محصول تولیدی و قیمت‌ها برای تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان باشند و محصولاتی را که با استفاده از روش‌های تولید ارگانیک یا آگرواکولوژیک پرورش می‌یابند، تبلیغ کنند.

شواهد نشان می‌دهد که زنجیره‌های ارزش کوتاه که میوه‌ها و سبزیجات در آنها برای مثال در بازارهای فضای باز یا بازارهای کشاورزان (فروش مستقیم توسط خود کشاورزان) فروخته می‌شوند، مصرف بیشتر میوه‌ها و سبزیجات را در میان مصرف‌کنندگان تشویق می‌کنند. اگر چنین بازارهایی با کانال‌های نوآورانه بازاریابی (مانند فروش آنلاین) همراه شوند، روابط بین تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان را تقویت کرده و لذا به پیوندهای پایدارتر زنجیره‌های ارزش و رژیم‌های غذایی سالم‌تر کمک می‌کنند.

ظرفیت‌ها باید در تمام مراحل زنجیره ارزش تقویت شوند: ظرفیت شیوه‌های خوب کشاورزی و مدیریت پایدار منابع در مرحله تولید؛ ظرفیت‌های پکینگ، پکیجینگ^۱ و فرآوری اولیه در مرحله پس از برداشت؛ ظرفیت‌های مرتبط با ایمنی مواد غذایی و کیفیت بازیگران خصوصی و دولتی و مهارت‌های تجاری و مدیریتی در تمامی مراحل. بهبود نرخ سواد، تلاش‌های آموزشی را تسهیل می‌کند.

^۱ توضیح مترجم: تفاوت packaging و packing: packaging فرآیندی ساده‌تر است که بیشتر با هدف محافظت از فرآورده در طی ذخیره‌سازی و حمل‌ونقل صورت می‌گیرد؛ اما packaging فرآیندی پیچیده‌تر و با مقیاس وسیع‌تر است که عمدتاً در

- منظور بهبود تغذیه و افزایش تنوع زیستی کشاورزی. تحقیقات می‌تواند در زمینه آمار مربوط به ارزش غذایی گونه‌های کم استفاده/غفلت شده و بهترین شیوه‌ها برای کشت آنها باشد.
- ترویج زنجیره‌های ارزش کوتاه به عنوان یک راهبرد انعطاف‌پذیر برای تولیدکنندگان کوچک‌مقیاس و مصرف‌کنندگان کم‌درآمد در مواجهه با شوک‌های اقلیمی و اقتصادی.
 - شکل‌دهی مجدد زنجیره‌های ارزش از طریق اجرای سیاست‌هایی که کارایی را افزایش می‌دهند، مشارکت بازیگران ضعیف و آسیب‌پذیر از جمله مصرف‌کنندگان را در زنجیره ارتقا می‌بخشند و پایداری زیست‌محیطی تولید را تضمین می‌کنند.
 - انجام تحقیقات در خصوص ابعاد جنسیتی تولید باغبانی برای صادرات و بازارهای داخلی (به عنوان مثال در رابطه با حقوق زمین، دسترسی به منابع مالی، توسعه ظرفیت یا شرایط نیروی کار) و تاثیر فراگیری زنان (مشارکت زنان در زنجیره) بر تغذیه خانواده
 - تحقیقات در زمینه شکاف میان صدور و اجرای مقررات ایمنی مواد غذایی.
 - سیاست‌گذاری در جهت افزایش تقاضا برای میوه‌ها و سبزیجات از طریق راه‌حل‌های دیجیتالی و نوآوری‌های اجتماعی و فنی.
 - تحقیقات در زمینه چگونگی ایجاد اشتغال در طول زنجیره.
 - توسعه مشارکت‌های دولتی-خصوصی که به موجب آن بخش خصوصی نیروی محرکه خلق ارزش و بخش دولتی مروج و تنظیم‌کننده محیط کارآمد تجاری می‌باشد.

تهران - بلوار کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰ شماره: ۸۸۹۶۶۶۰ صندوق پستی: ۱۵۱۵ - ۱۵۸۱۵ کدپستی: ۳۷۳۱۳ - ۱۵۹۸۶

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir

ECE: ece.aperi@agri-peri.ac.ir

<https://www.agri-peri.ac.ir>